

Всеукраїнський семінар-тренінг
для представників органів місцевого самоврядування

«ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ГРОМАДИ, ДРУЖНЬОЇ ДО ДИТИНИ»

10-11 травня 2018 (м. Київ)

Матеріали для учасників

Тренери:

Ольга Цвілій,

експерт з управління у сфері соціальної роботи та стратегічного планування

Ірина Запотоцька,

експерт з територіальної організації соціальної сфери, к. геогр. н, доцент

В сучасному світі все більшого поширення набуває ініціатива місто, дружнє до дитини (The Child Friendly Cities Initiative). Вона спрямована на створення таких умов для дітей, які б сприяли їх максимально-комфортному проживанню, оздоровленню, розвитку, реалізації талантів, повноцінному та щасливому життю, не залежно від походження, етнічної приналежності, чи території проживання.

Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України» долучилась до цієї ініціативи в рамках проекту USAID «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні» (ПУЛЬС). Зокрема, в рамках даного проекту було проведено Всеукраїнський конкурс серед громад-членів Асоціації міст України «Міста, дружні до дитини».

Далі детальніше розглянемо суть ініціативи.

Ініціатива місто, дружнє до дитини (ІМДД) - всесвітній рух та ефективний інструмент для громад усіх рівнів, який допомагає впроваджувати механізми захисту інтересів, зростання благополуччя, безпеки дітей та молоді, а також поваги до їхньої точки зору.

Місто, дружнє до дитини (МДД) – це місто, громада, чи будь-яка інша структура місцевого самоврядування, де голоси, потреби, пріоритети та права дітей є невід'ємною частиною громадської політики, програм та рішень.

Також це:

- Можливість позиціонувати муніципалітет як місце, де поважають права дітей та молоді, а також, завдяки акредитаційній процедурі ЮНІСЕФ, це реальна перспектива для муніципалітету залучити додаткові інвестиції.
- Зміна пріоритетів в ухваленні всіх рішень: приєднуючись до ініціативи, місцева влада визнає, що благополуччя дітей та молоді, повага до їхніх інтересів є ключовими цілями її діяльності.
- Гарантія того, що в громаді немає «невидимих» дітей та молоді. Фокусуєчись на інноваційних рішеннях, ініціатива стимулює соціальні ліфти й надає нові можливості дітям та молоді з уразливих груп.

- Дружнє середовище, у якому створено сприятливі умови для розвитку і де кожна дитина та підліток може повністю реалізувати свій потенціал.
- Практичний інструмент, який прискорює реалізацію Конвенції прав дитини і Переглянутої Європейської хартії про участь молоді у місцевому та регіональному житті, а також допомагає досягати Цілей сталого розвитку на місцевому рівні. Він сприяє комплексному забезпеченню інтересів дітей та молоді завдяки координації зусиль усіх відомств, структур та учасників.
- Участь дітей та молоді в житті громади. Ініціатива сприяє залученню дітей та молоді до співпраці на всіх етапах розвитку території. Отже, діти й молодь можуть постійно вдосконалювати свою громаду.

Як **глобальний рух**, ініціатива започаткована в 1996 році як практичне втілення резолюції, прийнятої на Другій Конференції ООН з населених пунктів (Хабітат II). Нині ініціатива поширюється в усьому світі, її підтримали вже понад 3000 муніципальних округів у 38 країнах. Найбільш поширеною ця ініціатива є у Європі, особливо у Франції (134 міста), Італії (111 міст) та Іспанії (49 міст) (рис.1).

Сьогодні ініціативою МДД охоплено понад 30 мільйонів дітей. У найменшому із залучених до ініціативи муніципалітетів мешкають 337 осіб (Бене-Ларіо, Італія), а населення найбільшого становить 12 мільйонів (Сан-Паулу, Бразилія).

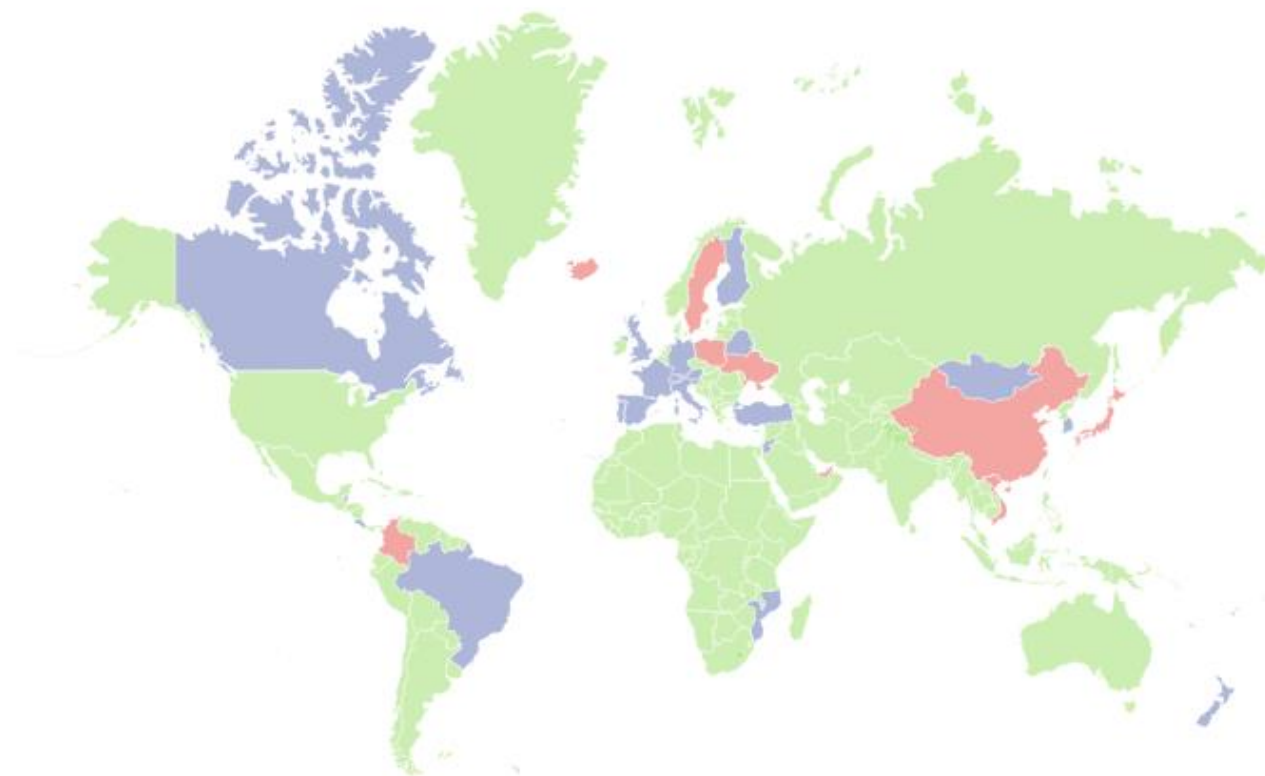

Рис. 1. Країни, які долучилися (синій колір) та в процесі приєднання (червоний колір) до ІМДД. За даними ЮНІСЕФ

З 2006 року перші кроки до реалізації цієї ініціативи здійснюються і в окремих об'єднаних територіальних громадах України. Найбільш активними, ініціативними та результативними серед яких є міста Львів, Вінниця, Київ, Рівне, Чернівці, Полтава, Миргород та Кременчук (Полтавська обл.), Бориспіль та Славутич (Київська обл.), Володимир-Волинський (Волинська обл.), Коростень та Бердичів (Житомирська обл.), Балта (Одеська обл.), Баштанка (Миколаївська обл.), Ланівці (Тернопільська обл.), Маріуполь (Донецька обл.), Умань, Черкаська область, смт Солоне (Дніпропетровська обл.) та інші.

Основна мета МДД - зробити місто комфортним для проживання та розвитку, визнаючи інтереси дітей найвищим пріоритетом.

Права дітей/напрямки роботи ІМДД:

1. Право на безпеку:
2. Право на охорону здоров'я, освіту та соціальний захист
3. Право на дитинство (рис.2)
4. Право на визнання, повагу та справедливе ставлення
5. Право бути почутим та залучення дітей до громадського життя

Рис. 2. Площа-фонтан в Каліфорнії (США)

Основні принципи, якими керується Ініціатива МДД

1. **Недискримінація:** права всіх дітей поважаються незалежно від раси, кольору, статі, мови, релігії, політичних чи інших поглядів дитини, її батьків, чи законного опікуна, національного, етнічного або соціального походження, інвалідності, чи іншого статусу.
2. **Інтереси дітей** є першочерговим питанням у рішеннях, які можуть вплинути на них з урядом, що забезпечує турботу та захист, необхідний для їхнього благополуччя.
3. **Невід'ємне право на життя та розвиток:** діти мають право на життя, при цьому уряд зобов'язується забезпечити максимально можливе право на здоровий розвиток.
4. **Повага до поглядів дитини:** діти мають право висловлювати свої думки та враховувати їх при прийнятті рішень, які їх торкаються.

Керівні принципи також включають наступні **додаткові принципи:**

1. **Рівність та включення.** Метою є створення рівних можливостей для всіх дітей. Це тягне за собою визначення найбільш вразливих дітей, бар'єрів щодо їх включення, з якими вони стикаються, та усунення цих бар'єрів.
2. **Підзвітність і прозорість:** побудова міста, дружнього до дитини, вимагає чіткого визначення того, хто відповідає за кожний аспект реалізації ініціативи. Прозорість вимагає чіткості та відкритості у процесі прийняття рішень.
3. **Участь громадськості.** Для побудови міста, дружнього до дитини, необхідна система, яка полегшує участь громадськості в процесі прийняття рішень з метою сприяння підзвітності місцевої влади щодо забезпечення прав дітей.
4. **Ефективність та чутливість до потреб:** побудова міста, дружнього до дитини, вимагає, щоб уряди приймали всі необхідні законодавчі, адміністративні та інші заходи для максимального, відповідно до наявних ресурсів, ступеню реалізації прав дитини, в тому числі, в рамках міжнародного співробітництва. Має бути забезпечений процес реагування на потреби дітей та сімей постраждалих.
5. **Адаптивність та стійкість:** побудова міста, дружнього до дитини, вимагає гнучкого підходу до управління, щоб мати можливість робити прогнози та реагувати на зміни навколишнього середовища.

Оскільки ключовим завданням ІМДД є створення середовища, яке враховує та задовольняє потреби дітей, далі розглянемо цей аспект детальніше.

Групи потреби дітей на рівні територіальної громади

В безпечному та чистому середовищі: захист від експлуатації, насильства та зловживання, безпечний та облаштований міський простір, автономність дитячих майданчиків, зручність та мобільність переміщення вулицями, якість транспортного сполучення, наявність автобусів, зупинок, постійних рейсів, дитячих крісел в авто, паркінгів для візочків, пандусів, кнопок виклику, свобода від забруднення та відходів, віддаленість сміттєзвалищ, чистота вулиць, повітря, доступ до чистої води, санітарії та гігієни тощо.

В освіті: якість та доступність початкової, середньої, професійної та вищої освіти, участь в позашкільному навчанні (музичні, художні, спортивні школи, гуртки, тренінгові програми, курси тощо).

В охороні здоров'я та в підтримці материнства: якість та доступність профілактики та лікування захворювань, в тому числі забезпечення послуг з раннього втручання, підготовка до материнства та пологи, наявність у громадських місцях пристосувань для матерів з маленькими дітьми тощо.

В дозвіллі та культурному розвитку: наявність, якість та доступність місць для гри, зустрічі з друзями, відпочинку та оздоровлення (дитячі та спортивні майданчики, ігрові комплекси, рекреаційні та зелені зони), комфорт закладів харчування, (наявність дитячого меню, стільців для годування, ігрових куточків), наявність клубних заходів, концертних та театральних програм, виставок, музеїв, кіно, пристосованих для дітей та відвідин батьків з дітьми, сучасність та якість книжкового фонду тощо).

В соціальному захисті та підтримці (наявність послуг з профілактики соціального сирітства, допомога дітям із числа сімей у складних життєвих обставинах, наявність послуг з інтеграції у громаду для дітей з різних цільових груп, профілактика цькування, підтримка функціонування прийомних сімей, ДБСТ та патронатних сімей).

Бути почутим: наявність, відкритість та дієвість органів дитячого самоврядування на рівні шкіл, міста, дитячі дорадчі ради, дитячі зібрання та слухання (рис.3), дитячі громадські організації тощо.

Рис.3. Дитячі слухання в Андорі

Ініціативи та інструменти, які застосовуються в різних країнах світу, для задоволення потреб дітей, підвищення дружелюбності громади та розвитку МДД

Назва ініціативи/інструменту	Спосіб та досвід в реалізації
Безпечне та чисте середовище	
«Місця безпеки» - заклади соціальної інфраструктури, які надають необхідну допомогу дітям	«Місцями безпеки» в Словенії є бібліотеки, медичні заклади, поліцейські відділки, банки, страхові агенції, маленькі крамнички, мережеві супермаркети тощо. На вході до кожного такого «Місця безпеки» є блакитна наклейка, на якій зображений будинок, що всміхається. Карта населеного пункту, на якій позначені всі «Місця безпеки», роздрукована на зворотному боці розкладу уроків, який роздають школярам, тож діти весь час мають її при собі. При необхідності, діти самі обирають місце, де вони можуть отримати допомогу, почуватися спокійно і впевнено.
«Агенти руху» – програма (додаток до смартфона, планшету), що дозволяє дітям повідомляти про безпеку на вулицях у режимі реального часу	Місто Осло (Норвегія) було зацікавлене в тому, щоб 44 000 дітей початкової школи ходили пішки до школи. Проте, батьки хвилювалися про швидкість руху та безпеку маршруту. Уряд вирішив провести комплексний огляд безпеки дорожнього руху для дітей та розробити план безпечного переміщення вулицями. Виявилось, що діти найкраще зможуть надати необхідну інформацію про те, де шлях потребує ремонту, автомобілі рухаються занадто швидко, чи зарослі кущі змушують дитину вийти на дорогу. Діти з ентузіазмом взяли на себе роль таємних агентів та сприяють підвищенню безпеки в місті, відзначаючи подробиці шляху в додатку.
Освіта	
«Forsa» – позашкільна навчальна програма, яка допомагає випускникам влаштуватися на роботу	Компанія Plan International спільно з компанією Cisco та Міністерством зв'язку заснувала дві академії для виходу молоді на ринок праці, через посилення фінансової грамотності, почуття власної гідності, мотивації та прагнень до навчання та співпрацю з потенційними роботодавцями в бізнес-середовищі. Програма працює в Єгипті . В середньому 80 % молодих людей, які закінчили цю програму, успішно отримують роботу. Школярі-студенти представляють більше 60 % учасників.
«Jua Kali Voucher» – ваучер для проходження тренінгів та опанування відповідних навичок на пільговій основі	Програма Jua Kali Voucher базується на видачі навчальних ваучерів для безробітної молоді в Кенії , які дозволяють їм особисто обирати тренінгові програми, виходячи з власних потреб та цілей. Учасники сплачують 10 % від вартості ваучера, уряд субсидує решту 90 %.
«Фудзі» – інноваційний дитячий садок, де діти максимально інтегровані в природне середовище	У дитячому саду Фудзі, поряд з Токіо , овальний дах - це величезний ігровий майданчик, а дерева ростуть крізь класні кімнати. Він задуманий як окреме середовище на 500 дітей. Інтер'єр - це єдиний простір з класними кімнатами та рекреаційними зонами, які м'яко розділені природними

	меблями. Тут відсутні фізичні бар'єри між навчальними та ігровими зонами, інтер'єром та підвір'ям. Діти переміщуються вільно та проходять близько 4 км до обіду. Визначається, як найкращий дитячий садок у світі.
Інклюзивно-ресурсний центр	Інклюзивно-ресурсний центр, який наразі не має аналогів в Україні, відкритий в смт Солоне (Дніпропетровська обл.) Це кваліфікований супровід дітей з особливими освітніми потребами протягом навчання від 2 до 18 років, надання консультацій з питань організації інклюзивного навчання серед педагогічних працівників та сімей, які виховують дітей з особливими освітніми потребами.
Охорона здоров'я та підтримка материнства	
Раннє втручання - програма по зменшенню відставання дітей в розвитку	В організації діяльності служб раннього втручання США особлива увага приділяється так званій системі виявлення дітей з порушеннями в розвитку (Child Find System). Спочатку дитина прямує в Державну систему раннього втручання (State's early intervention system), яка оцінює чи відповідає розвиток дитини критеріям включення в програму раннього втручання. Як тільки дитина була виявлена і спрямована до системи раннього втручання, їй та її родині призначають координатора послуг, відповідального за інформування та супровід сім'ї на всіх наступних етапах. Після здійснення скринінгу або первинної оцінки виноситься рішення про включення дитини та її сім'ї до програми раннього втручання відповідно до встановлених критеріїв. Це рішення обговорюється з батьками. Після поглибленої оцінки функціонування дитини та сім'ї розробляється індивідуальний план роботи з сім'єю, що є основою взаємодії фахівців і сім'ї та дозволяє планувати і фінансувати послуги раннього втручання. З моменту первинного скринінгу до формування і підписання індивідуального плану повинно пройти не більш як 45 днів.
"Львів - місто мами. Вагітність, пологи та раннє дитинство"	Проект реалізовується ГО "Батьки в дії" в межах співпраці з Управлінням ІТ Львівської міської ради за програмою "Зробимо Львів кращим" та як одну із складових ініціативи "Львів дружній до дітей та сімей". Включає Інтерактивну карту закладів та спільнот міста Львова , діяльність яких стосується планування, народження та раннього догляду за дитиною; опис послуг, перелік спеціалістів, контактні дані медичних та інших закладів; сучасні інформаційні матеріали на тему свідомого батьківства; можливість комунікації з спеціалістами медичних закладів та органів та органів місцевого самоврядування; актуальні новини у сфері материнства і батьківства Львова
Дозвілля та культурний розвиток	
«Мітапи» – групи молодих батьків, які зустрічаються з ціллю відпочинку, розвитку	В Каліфорнії (США) мами і татусі створюють для себе та своїх дітей безмежну кількість заходів: від посиденьок в парку на траві до походів в музеї та зоопарки, від тренувань з візочками до обміну печивом. Крім того, учасники групи відпрацювали

дітей та взаємопідтримки один одного.	систему, за якою батьки можуть залишати своїх дітей з іншими батьками групи в обмін на таку ж послугу в майбутньому.
«Кіно 0+» - сеанси в кінотеатрах, які спеціалізовані для перегляду фільмів батьків з малюками.	Для діток до трьох років звичайні сеанси є акустично шкідливими. Діти у такому віці потребують знижених частот. Сеанс «0+» не має шкідливих наслідків для дітей: там зменшений звук і не такий темний зал — достатньо, щоб бачити фільм, разом з тим дає можливість старшим дітям ходити по залу. Ідея виникла в Канаді і розповсюдилася по всій Європі. Наразі реалізована в двох кінотеатрах Києва , спільнотою Київ дружній до батьків та малюків .
Інтерактивна карта місьць, найбільш дружніх до батьків і малюків	Ініціатива спільноти Київ дружній до батьків та малюків. Зараз на карті близько 120 об'єктів і вона постійно поповнюється новими об'єктами (торговельні, розважальні центри, ресторани тощо), в яких наявні необхідні зручності.
«Міжнародний фестиваль дитячої демократії, телебачення, преси та творчості «Золота осінь Славутича»	Проект, започаткований в м. Славутич (Київська обл.) і є постійно діючим фестивалем юних журналістів та активістів дитячого самоврядного руху. Фестиваль проходить щороку в останні вихідні вересня. Географія фестивалю охоплює 17 країн світу і 72 міста, села та селища України, а це більше 25 тисяч учасників.
«Казки» - сайт, де можна цілодобово слухати казки он-лайн та в записі	Ініціатива Національної суспільної телерадіокомпанії України. Зараз на сайті є доступними 12 казок в озвучці зірок. До кожної є ілюстрації, які можна завантажити як розмальовки. Усього казок має бути 250. https://kazky.suspilne.media/
Соціальний захист та підтримка	
«Нест-центр» («гніздечко») - домівка поза домом, місце, де діти можуть знайти тимчасовий перепочинок, прихисток від потенційно шкідливих сімейних обставин, не розриваючи стосунків із членами сім'ї, нейтралізувати ризики та пережити скрутні часи).	Це голландська технологія роботи з дітьми на рівні громади, апробована та успішно реалізована у багатьох країнах світу, в тому числі у країнах, де відбувалися тривалі військові конфлікти. Цей підхід успішно працює для соціальної адаптації, інтеграції дітей, які опинились в складних життєвих обставинах, в тому числі дітей, які зазнали впливу війни. Нест-центр – це НЕ стаціонарний заклад, а БЕЗПЕЧНЕ МІСЦЕ поряд, яке можуть вільно відвідувати у позашкільний час (від 30-ти до 60-ти дітей у віці від 7 до 16 років). Для кожної дитини, яка відвідує Центр, складається індивідуальних план дій з чіткими, взаємоузгодженими цілями й заходами, що сприятимуть досягненню зазначеної вище мети. Його необхідно регулярно контролювати і переглядати. Визначальним принципом діяльності Нест-центрів є участь та ініціатива дитини.
«Becoming a Man» (стаття чоловіком) – терапевтична програма для підлітків в зоні ризику для скорочення	Ця програма працює в школах Чикаго (США) у вигляді терапевтичних занять. Молодь бере участь у групових сесіях протягом звичайного шкільного дня, чи може спілкувати з консультантами ВАРМ в індивідуальному порядку протягом тижня. Групові зустрічі допомагають підліткам знизити агресію

злочинності та насильства	та	та змінити мислення, щоб запобігти насильству з їх сторони та поліпшити результати в навчанні.
«Валізки прав дитини» - матеріали для правової освіти школярів		У Регенсбурзі та Вайлі-на-Рейні (Німеччина) відділи по роботі з дітьми в муніципалітетах пропонують «Валізку прав дитини» — набір матеріалів, де вчителі можуть знайти ідеї та методики, розроблені для обговорення прав дитини з учнями. Матеріали підготовлені для різних вікових груп: молодших школярів, дітей 9—12 та 12—15 років.
Дитячі омбудсмени – представники дітей у якості уповноважених з прав дітей	–	У Вінниці традиційними заходами, які організуються за активною участю омбудсменів є: реалізація проекту «Право для наймолодших», у рамках якого вони проводять інтерактивні правові уроки для учнів; участь у навчальних тренінгах «Клубу правових дебатів» та у «Турнірі з правових дебатів»; виступи на батьківських зборах на тему: «Дитина у сім'ї та суспільстві: права та обов'язки», «Булінг у молодіжному середовищі»; відвідування центру психологічної реабілітації «Добро»; здійснення індивідуальних консультацій; моніторинг харчування дітей у шкільних їдальнях; розміщення друкованої продукції та соціальної реклами у громадському транспорті.
Щоб бути почутим		
«Асоціація учнівського самоврядування м. Борисполя» - дитяча громадська організація		Напрями роботи ДГО АУС м. Бориспіль (Київська обл.): «Милосердя», «Культура і дозвілля», «Робота з молодшими школярами», «Партнерство та право», «Преса та інформація», «Екологія та здоровий спосіб життя», «Патріот». Загальне керівництво здійснює координаційна рада в яку входить рада лідерів та педагоги-організатори шкіл міста.
Росаріо: La Ciudad de los Niños – Росаріо – місто дітей		В м. Росаріо (Аргентина) , проект, який започаткований в 1996 році, сприяє участі дітей в дитячих радах. В даний час в різних районах міста діють 10 дитячих рад, де діти беруть участь один раз на тиждень. Рада проводять спеціальні засідання, в ході яких діти обмінюються досвідом та готують річний проект для представлення міській раді Росаріо.
«Молодіжні ініціативи в дії!» – практика, яка сприяє забезпеченню інтересів, потреб, ініціатив дітей та молоді		Практика Балтської міської ради (Одеська обл.). Проекти «Моя екскурсія» Захоплюючі подорожі Україною дітей Балтської ОТГ. Велопробіг «BALTA SPORT FEST», «Балта – за здоровий спосіб життя!». Волонтерська екологічна акція «Зробимо Балту чистою разом!».
«Мрій. Грай. Дій.» - аналіз та створення, реалізація ідей з оновлення шкільного подвір'я учнями за допомогою техніки гейміфікації		Проект реалізований учнівським самоврядуванням Кременчуцького НВК № 4 (Полтавська область). «Мрій» – дослідження шкільного подвір'я учнями, генерація ідей зі зміни шкільного подвір'я в ігровій формі із залученням соціальних аніматорів. «Грай» – брейншторм ідей із залученням архітекторів-урбаністів, візуалізація результату «Minecraft». «Дій» – презентація результатів для широкої громадськості, збір коштів та фізична трансформація подвір'я.

Цикл впровадження ініціативи «Місто, дружнє до дитини»

I. Аналіз ситуації щодо дотримання прав дітей

Аналіз ситуації з правами дитини включає в себе перевірку статистики, аналіз місцевих політик, наявних досліджень, що стосуються ситуації із благополуччям дітей, зокрема, дітей з уразливих категорій у порівнянні зі звичайною дитиною.

Аналіз стану з дотриманням прав дитини передбачає наступні етапи:

1) Визначення переліку та можливостей залучення представників відповідних місцевих зацікавлених сторін для забезпечення консенсусу щодо результатів аналізу.

Зацікавлені сторони включають:

- діти та молодь;
- дитячі та молодіжні організації;
- батьки;
- організації громадянського суспільства, що діють у сфері прав дитини;
- відповідні установи та заклади, які можуть надати необхідну статистику
- наукові установи;
- представники бізнесу;
- ЗМІ.

2) Аналіз наявних даних:

- Огляд нормативної бази з точки зору дотримання прав дітей та результатів досліджень

- Визначення переліку наявних ресурсів, пов'язаних з правами дитини та добробутом громади

- Консультації з місцевими зацікавленими сторонами (зазначеними в попередньому кроці);

- Інтерв'ю, опитування та фокус-групові обговорення для оцінки інтересів, очікувань, існуючої ситуації, визначення поглядів на проблеми та пріоритетні напрямки, визначення ризиків та можливих обмежень щодо впровадження ініціативи МДД.

3) Поширення результатів аналізу ситуації:

- Презентація та поширення результатів аналізу ситуації

- Досягнення консенсусу щодо результатів аналізу серед зацікавлених сторін

II. Розробка плану впровадження ініціативи МДД

На основі результатів аналізу ситуації розробляються цілі, завдання та заходи в Плані дій щодо впровадження ініціативи МДД. Розробка Плану дій передбачає кілька кроків:

- формулювання теорії змін (визначення "шляхів зміни", тобто умов, які повинні бути створені для забезпечення бажаних змін і отримання очікуваних результатів)

- розробка логічної структури заходів з показниками для моніторингу прогресу і впливу,

- визначення ролей, обов'язків і термінів, а також необхідних ресурсів (фінансових, технічних, кадрових, інфраструктурних...).

Рекомендується пов'язати планування роботи з ініціативою МДД з існуючим місцевим циклом бюджетного планування, це допомагає забезпечити стійкість ініціативи (табл. 1).

Бюджетування

План дій щодо реалізації ініціативи МДД вимагає чіткого та адекватного бюджету для кожного передбаченого заходу та діяльності.

Якщо наявних фінансових ресурсів недостатньо, група з розробки плану повинна буде визначити альтернативні джерела або розглянути питання про збільшення обсягів фінансування. Окрім фінансування реалізації Плану дій важливо забезпечити, щоб фінансування заходів, спрямованих на дітей, стало «видимим», тобто, щоб аналіз обсягів такого фінансування проходив наскрізно через усі бюджетні програми. Загалом, фінансування Плану дій щодо впровадження ініціативи МДД варто організовувати з використанням **програмно-цільового методу бюджетування** (див. в переліку посилань).

Поняття «Фінанси для дітей» визначає п'ять принципів, якими слід керуватися здійснюючи бюджетування заходів для дітей:

1. Адекватність

2. Прозорість та підзвітність

3. Справедливість та неупередженість

4. Результативність

5. Ефективність

Насправді, ініціатива МДД не повинна бути надто витратною. Багато чудових результатів було досягнуто в умовах обмежених бюджетів. В основі ініціативи МДД лежить зміна способу сприйняття та роботи з дітьми та для дітей. Звісно, на посилення міжвідомчої координації та співпраці потрібно витратити час, але з часом завдяки цьому робочі процедури можуть стати більш ефективними та допомогти досягти кращих результатів для дітей.

III. Реалізація плану дій

Ініціатива МДД є по суті своїй – міжсекторальною, її впровадження передбачає співпрацю:

- органів влади (різного рівня),
- громадянського суспільства,
- ЗМІ,
- науковців,
- представників бізнесу.

А також залучення на усіх етапах дітей та молоді, дитячих та молодіжних організацій, батьків.

Приклад матриці для плану заходів

Сфери впливу	Цілі	Завдання	Заходи	Відповідальні	Терміни виконання	Ресурси		Індикатори	
						Фінансові	Кадрові	Індикатори виконання	Індикатори впливу
Безпечне та чисте середовище									
Освіта									
Охорона здоров'я та підтримка материнства									
Дозвілля та культурний розвиток									
Соціальний захист та підтримка									
Забезпечення участі дітей у громадському житті									

Створення таких партнерств на користь дітей, по суті, є непрямим метою ініціативи МДД, адже вони збільшують стійкість даної ініціативи.

Забезпечити своєчасне та скоординоване виконання Плану, координаційний підрозділ може наступним чином:

- Поширюючи План дій письмово всім виконавцям
  - Включаючи у партнери дітей у місті / громаді;
  - Проводячи регулярні збори або організовуючи конференц-дзвінки з метою підведення підсумків щодо прогресу і визначення шляхів подолання можливих бар'єрів;
  - Отримуючи регулярні звіти від партнерів-виконавців;
  - Святуючи, виконання завдання, наприклад через комунікацію в місцевих засобах масової інформації – дуже важливо, щоб люди в громаді могли спостерігати за процесом та брати у ньому участь;
- Запропонували дітям давати зворотній зв'язок у режимі реального часу.

IV. Моніторинг та оцінка

Хороші індикатори мають 3 ознаки:

- 1) Одиниця виміру, як кількісна, так і якісна (наприклад, кількість)
- 2) Одиниця аналізу (наприклад, діти);
- 3) Вимірюваний контекст (наприклад, проживання в даній громаді).

Щоб стежити за прогресом та впливом на ситуацію, щодо якої здійснюються заплановані заходи, необхідно встановити а базовий (початковий) та цільовий показники для кожного індикатора. Значення базового індикатора можна отримати з даних, зібраних в ході аналізу ситуації або з вторинних джерел даних (таких як офіційна статистика).

Індикатори розділяють на:

- індикатори процесу (кількість проведених заходів, витрачених ресурсів, розповсюджених матеріалів...);
- індикатори результату (кількість дітей, які змогли скористатися новими можливостями, кількість навчених спеціалістів, які працюватимуть з підходом, дружнім до дитини...);
- індикатори впливу (опосередковані індикатори, які свідчать про зміни у тому чи іншому напрямку/сфері життєдіяльності завдяки ініціативі МДД, наприклад, зменшення підліткової злочинності, зменшення кількості випадків ДТП за участі дітей...).

Оцінка досягнутих результатів

В процесі оцінки пропонується опиратися на 5 критеріїв:

Релевантність: Чи правильні речі робились? Наскільки релевантними або значимими є здійснені заходи та результати щодо місцевих та національних особливостей та пріоритетів?

Результативність: Чи досягнуті поставлені цілі?

Ефективність: Чи ці цілі досягнуті максимально економічно вигідним шляхом?

Стійкість: чи є позитивні результати або впливи стійкими?

Вплив: Чи допомогли реалізовані заходи в досягненні цілей розвитку вищого рівня? Чи вплив/ефект впливу на ситуацію є відчутним для цільової групи?

V. Запит на отримання статусу міста, дружнього до дитини

Загальні мінімальні критерії для отримання від ЮНІСЕФ статусу міста, дружнього до дитини:

- Досягнуті позитивні результати за хоча б 3 напрямками ініціативи МДД;
- Забезпечено значущу та всеосяжну участь дітей та молоді на усіх етапах;
- Продемонстрована відданість усуненню дискримінації дітей у політиці та діях місцевої влади.

Як приєднатися?

1. Ухвалити рішення приєднатися до ініціативи та підписати відповідний Меморандум з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ).
2. Проаналізувати ситуацію з правами дітей та молоді в муніципалітеті.
3. Обрати мінімум 3 з 5 напрямів роботи ініціативи, за якими працюватиме муніципалітет.
4. Скласти План дій та бюджет для його втілення в найближчі роки.
5. Отримати логотип кандидата в учасники ініціативи, який можна використовувати як у внутрішній комунікації, так і для комунікації з муніципалітетами інших країн, партнерами та бізнес-середовищем.

Як отримати статус «Громада, дружня до дітей та молоді»?

1. Втілення
2. Незалежна оцінка
3. Статус «Громада, дружня до дітей та молоді»

Отже, План дій розроблено, і протягом наступних 2–3 років муніципалітет працює над його втіленням. ЮНІСЕФ проводить оцінку реалізації Плану. Якщо результати будуть визнані відповідними, муніципалітет отримає почесний статус «Громада, дружня до дітей та молоді». Наступним етапом є новий цикл роботи в обраних напрямках, оскільки створення дружньої громади — це не стільки результат, скільки процес практичних змін. Участь в ініціативі показує, що влада і члени громади постійно піклуються про дітей та молодь і не хочуть зупинятися на досягнутому.

VI. Зміст Меморандуму про взаєморозуміння з ЮНІСЕФ (мінімум):

- Цілі та завдання, які необхідно виконати, для отримання від ЮНІСЕФ статусу Міста, дружнього до дитини, також можуть вказуватися чіткий графік реалізації ініціативи;
- Угоду про зміст та способи оцінки;
- Права та обов'язки міста після його визнання ЮНІСЕФ дружнім до дитини;
- Застереження щодо позбавлення статусу, якщо ЮНІСЕФ вирішить, що відбулися порушення прав і подальша співпраця зашкодить репутації, бренду або місії ЮНІСЕФ.

Будівельні блоки для впровадження ініціативи МДД:

1. Залучення дітей до прийняття рішень та повага до їхньої точки зору: сприяння активній участі дітей у рішенні питань, що мають до них відношення
2. Дружні до дітей правові норми: наявність законодавства, нормативних положень і процедур, які послідовно сприяють захисту прав всіх дітей
3. Міська Стратегія забезпечення прав дитини: розробка детальної й всебічної Стратегії або поряд- ку денного по створенню МДД відповідно до Конвенції ООН про права дитини
4. Заклади та координаційні механізми реалізації прав дитини: створення постійно діючих структур в органах влади на місцях з метою пріоритетного розгляду всіх питань в інтересах дітей
5. Оцінка впливу врядування на дітей: кожен аспект міського врядування та нормативний доку- мент, який стосується дітей, має оцінюватись з точки зору їх впливу на дітей
6. Бюджет для дітей: прозорість і справедливість розподілу місцевих ресурсів має контролюватись громадськістю та дітьми
7. Міський щорічний звіт про становище дітей: забезпечення ефективної роботи механізмів моніторингу та збору даних стосовно становища дітей і забезпечення їхніх прав
8. Інформування громадськості про права дитини: підвищення обізнаності серед дорослих і дітей стосовно питань, пов'язаних з правами дітей

9. Незалежна система представництва інтересів та захисту прав дітей: налагодження партнерських відносин з НУО, а також заснування незалежної установи або визначення посадової особи для контролю за дотриманням прав дитини.

Забезпечення активної участі дітей у впровадженні ініціативи МДД

Як правило, ініціаторами створення МДД є дорослі, тому необхідно відповідним чином підготувати дітей до свідомої участі у процесі прийняття рішень.

Практика впровадження ініціативи у пілотних містах засвідчила достатню ефективність використання тренінгів для такої підготовки:

- Розвиток молодіжної участі в Україні.
- Основні поняття молодіжної участі.
- Можливості участі дітей у процесі прийняття рішень на різних рівнях соціалізації людини.

- Залучення молоді до процесів прийняття рішень.
- Механізми участі, передбачені державою.

Інструменти залучення дітей

Дитяча дорадча рада	Дитяча група на першому етапі виконує функцію фокус-групи, з допомогою якої визначаються актуальні в місті проблеми щодо забезпечення прав дитини. У перспективі з найбільш мотивованих, ініціативних, а головне – бажаючих брати участь у процесі створення МДД дітей утворюється Дитяча дорадча рада. Дитяча дорадча рада може створюватись як при раді, так і при мері міста. Функції, роль та повноваження Дитячої дорадчої ради регулюються Положенням, яке затверджується радою або міським головою. Функціонування ДДР може здійснюватись на базі безпосередньо міської ради (це характерно для міст районного підпорядкування) або на базі відділів, служб та установ, підпорядкованих міськвиконкому (відділу молоді, центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, установ позашкільної освіти).
Дитячі громадські слухання	Спрямовані на забезпечення політичної участі наймолодших громадян, організовуються спільно з місцевими радами. Діти попередньо готуються до виступів з проблем, які їх хвилюють.
Анкетування дітей	Проведення прямого анкетування дітей з метою з'ясування їх потреб та ставлення до тієї чи іншої ситуації/заходів (Додаток 1. Інструмент самооцінки для дітей в процесі оцінки громади)
Школа лідера	Ця «школа» готує молодь для щорічного стажування в органах місцевого самоврядування.
Вибори дитячого міського голови і парламенту	Дитячий міський голова є радником міського голови з питань молодіжної політики на громадських засадах, а учнівський парламент має такі ж функції, як і дорадча рада.
Створення інтернет-платформи /соц. сторінки для підвищення громадянської активності дітей	Це платформа, на якій молодь може взаємодіяти, вчитися, аналізувати, вживати заходів щодо своїх прав, стати громадянськими та ефективними агентами змін у своїх громадах. Мережею керує незалежна молодь, яка обирається своїми однолітками. Доступ забезпечується через Додаток на смартфон, чи комп'ютер
Використання відеоігор	Block By Block - це глобальна ініціатива, яка використовує популярну відеоігру Minecraft, щоб залучити молодь до процесу планування в містах, надаючи їм змогу показати планувальникам та відповідальним особам, як вони хотіли б бачити свої міста в майбутньому (ініціатива залучила кошти для поліпшення громадських приміщень у всьому світі за підтримки Mojang та Microsoft)

Корисні посилання:

https://www.unicef.org/ukraine/Mista_Druzni_do_Dytyny_UKR.pdf (про ініціативу МДД)

http://www.ibser.org.ua/sites/default/files/170x240_19_1.pdf

<http://www.ibser.org.ua/legislation> (про програмно-цільовий метод бюджетування)